

DAVLAT IQTISODIY SIYOSATI MATNLARIDA O‘ZBEK TILINING ME’YORLARI

Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti “O‘zbek tili va adabiyoti”
kafedrasi mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent*

dilyuldasheva83@gmail.com

0000-0002-3898-2113 ORSID

Djalolov Temurbek Shuxratovich

*“Iqtisodiyot” fakulteti 1-kurs talabasi,
Samarqand iqtisodiyot va servis institute*

timurdzalolov2006@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat iqtisodiy siyosati matnlarida o‘zbek tilining me‘yorlari, grammatik, leksik va uslubiy xususiyatlari batafsil tahlil qilinadi. Davlat iqtisodiy siyosatiga oid qonunlar, farmonlar, qarorlar, Prezident farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, rasmiy hisobotlar, iqtisodiy dasturlar hamda normativ-huquqiy hujjatlarda tilning aniqligi, mantiqiyliqi, ravonligi va me‘yoriyligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: davlat iqtisodiy siyosati, iqtisodiy matnlar, o‘zbek tili, grammatik me‘yorlar, rasmiy uslub, iqtisodiy terminologiya, sintaktik tuzilish, leksik birliklar, normativ hujjatlar, til madaniyati, davlat boshqaruvi, iqtisodiy islohotlar.

Аннотация: В данной статье подробно анализируются нормы узбекского языка, а также грамматические, лексические и стилистические особенности текстов государственной экономической политики. В законах, указах, постановлениях, распоряжениях Президента, решениях Кабинета Министров, официальных отчетах, экономических программах и нормативно-

правовых документах, связанных с государственной экономической политикой, особое значение имеют точность, логичность, последовательность и нормативность языка.

Ключевые слова: государственная экономическая политика, экономические тексты, узбекский язык, грамматические нормы, официальный стиль, экономическая терминология, синтаксическая структура, лексические единицы, нормативные документы, культура речи, государственное управление, экономические реформы

Abstract: This article provides a detailed analysis of the norms of the Uzbek language, as well as the grammatical, lexical, and stylistic features of state economic policy texts. Accuracy, logic, fluency, and linguistic standardization are of great importance in laws, decrees, resolutions, presidential orders, Cabinet of Ministers decisions, official reports, economic programs, and regulatory legal documents related to state economic policy. Especially during the process of economic reforms, the clarity of content and grammatical correctness of official texts serve to improve the efficiency of public administration.

Keywords: state economic policy, economic texts, Uzbek language, grammatical norms, official style, economic terminology, syntactic structure, lexical units, normative documents, speech culture, public administration, economic reforms

Kirish qism: Bugungi kunda davlat iqtisodiy siyosati jamiyat taraqqiyoti va mamlakat barqaror rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish, bozor iqtisodiyotini rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash hamda aholi farovonligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan sanaladi. Ushbu jarayonlarda rasmiy hujjatlar, normativ-huquqiy manbalar va iqtisodiy dasturlar alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki davlat boshqaruvi va iqtisodiy tizimning samarali faoliyati aynan ana shu hujjatlar orqali tartibga solinadi. Davlat iqtisodiy siyosatiga oid matnlar qonunlar, farmonlar,

qarorlar, Prezident farmoyishlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, iqtisodiy hisobotlar, strategik rivojlanish dasturlari hamda turli normativ-huquqiy hujjatlar shaklida namoyon bo‘ladi. Mazkur matnlarning mazmunan aniq, mantiqan izchil va grammatik jihatdan to‘g‘ri tuzilishi muhim talab hisoblanadi. Chunki har qanday rasmiy matnda birgina grammatik xato yoki noto‘g‘ri qo‘llangan iqtisodiy atama hujjat mazmunining noto‘g‘ri talqin qilinishiga olib kelishi mumkin. Bu esa davlat boshqaruvi jarayonida tushunmovchiliklar, huquqiy ziddiyatlar va iqtisodiy muammolarni yuzaga keltiradi. O‘zbek tilining grammatik me‘yorlari davlat iqtisodiy siyosati matnlarida alohida o‘rin tutadi. Rasmiy uslub talablariga ko‘ra, bunday matnlarda aniqlik, lo‘ndalik, mantiqiylik va uslubiy betaraflik ustuvor bo‘lishi zarur. Ortiqcha hissiylik, noaniq ifodalar yoki murakkab tushunarsiz jumladan foydalanish rasmiy matn sifatini pasaytiradi. Ayniqsa, iqtisodiy terminologiyaning to‘g‘ri qo‘llanilishi, gaplarning sintaktik tuzilishi, leksik birliklarning me‘yoriy tanlanishi hamda nutq madaniyati davlat boshqaruvi samaradorligiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy siyosat matnlariga bo‘lgan talab yanada ortib bormoqda. Xalqaro iqtisodiy aloqalar, investitsiya siyosati, bank-moliya tizimi va tadbirkorlik faoliyatiga oid hujjatlarda til me‘yorlariga rioya qilish davlatning xalqaro maydondagi nufuzini ham belgilaydi. Shu sababli iqtisodiy matnlarni lingvistik jihatdan o‘rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi davlat iqtisodiy siyosati matnlarida o‘zbek tilining grammatik, leksik va uslubiy me‘yorlarini tahlil qilish, iqtisodiy terminlarning qo‘llanish xususiyatlarini o‘rganish hamda rasmiy hujjatlarda til madaniyatining ahamiyatini ilmiy asosda yoritishdan iborat. Shuningdek, davlat boshqaruvi tizimida til me‘yorlariga rioya qilishning iqtisodiy taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlikka ta‘siri ham ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism. Davlat iqtisodiy siyosatiga oid matnlar nafaqat mamlakatning moliyaviy va ijtimoiy yo‘nalishini belgilab beradi, balki o‘zbek adabiy tilining

rasmiy-idoraviy uslub sifatida nechogʻlik rivojlanganini koʻrsatuvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Iqtisodiy sohada davlat tili meʼyorlariga rioya qilish masalasi bugungi kunda globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida yanada dolzarflik kasb etmoqda. Davlat iqtisodiy siyosatining lingvistik asoslarini oʻrganishda eng avvalo atamashunoslik, yaʼni terminologiya masalasiga alohida eʼtibor qaratish lozim. Iqtisodiy matnlarda ishlatiladigan har bir soʻz va ibora aniq huquqiy kuchga ega boʻlib, ularning notoʻgʻri qoʻllanilishi nafaqat til normalarining buzilishiga, balki iqtisodiy islohotlarning mazmun-mohiyati notoʻgʻri talqin qilinishiga ham olib kelishi mumkin. Oʻzbek tilining boy imkoniyatlaridan foydalangan holda iqtisodiy terminlarni milliyashtirish va shu bilan birga xalqaro istilohlarni til meʼyorlariga moslashtirish jarayoni murakkab va tizimli yondashuvni talab qiladi. Davlat iqtisodiy siyosati matnlarida leksik meʼyorlar birinchi navbatda soʻz tanlash mahorati bilan bogʻliq boʻlib, bunda ortiqcha hissiyotdan xolilik, fikrning lunda va aniq ifodalanishi birinchi darajali ahamiyatga ega. Masalan, budjet tizimi, soliq siyosati yoki makroiqtisodiy koʻrsatkichlarga oid hujjatlarda "balqib chiqmoqda", "gullab-yashnamoqda" kabi badiiy tasvir vositalarini qoʻllash rasmiy uslub tabiatiga ziddir. Buning oʻrniga "oʻsish surʼatlari kuzatilmoqda", "tarkibiy oʻzgarishlar amalga oshirilmoqda" yoki "dinamika ijobiy tomonga oʻzgarimoqda" kabi turgʻun iboralardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Shuningdek, iqtisodiy matnlarda grammatik meʼyorlarning saqlanishi fikrning izchilligini taʼminlaydi. Keyingi yillarda iqtisodiy adabiyotlar va davlat hujjatlarida rus tilidan toʻgʻridan-toʻgʻri kalka qilish, yaʼni nusxa koʻchirish holatlari koʻp uchramoqda. Masalan, "v selyax obespecheniya" birikmasini "taʼminlash maqsadida" deb ishlatish oʻrniga, baʼzan jumla tuzilishida mantiqiy xatoliklarga yoʻl qoʻyiladi. Davlat iqtisodiy siyosatining asosiy hujjatlari boʻlgan Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari va vazirliklarning idoraviy hujjatlarida gap boʻlaklarining tartibi oʻzbek tilining sintaktik qoidalariga qatʼiy boʻysunishi shart. Kesimning gap oxirida kelishi, ega va kesim oʻrtasidagi shaxs-son va zamon

jihatan moslik matnning rasmiyligini va tushunarligini oshiradi. Ayniqsa, investitsiya muhiti, eksport salohiyati va erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini tartibga soluvchi matnlarda terminlarning bir xilda qo'llanilishi (unifikatsiya) muhimdir. Agar bir hujjatning o'zida "investor" so'zi o'rniga goh "sarmoyador", goh "mablag' yotqizuvchi" deb turlicha ifodalansa, bu huquqiy noaniqlikni yuzaga keltiradi. Shu sababli, iqtisodiy siyosat matnlarida terminlarning qat'iy ma'no chegaralari belgilanishi va ularning doimiy ishlatilishi ta'minlanishi lozim.

Iqtisodiy matnlardagi yana bir muhim jihat bu raqamlar va til birliklarining o'zaro munosabatidir. Statistik ma'lumotlar, foiz ko'rsatkichlari va pul birliklarini ifodalashda til me'yorlariga rioya qilish matnning ilmiyligini belgilaydi. Masalan, sonlardan keyin keladigan birliklarning yozilishi, ularga qo'shiladigan kelishik qo'shimchalarining imlo qoidalariga mos kelishi matnning savodxonlik darajasini ko'rsatadi. Bugungi kunda "raqamli iqtisodiyot", "blokcheyn texnologiyalari", "kripto-aktivlar" kabi yangi tushunchalarning o'zbek tiliga kirib kelishi tilshunos olimlar va iqtisodchi mutaxassislar oldiga katta mas'uliyat yuklamoqda. Bu terminlarning milliy til qoidalariga zid bo'lmagan holatda qo'llanilishi, ularning izohi va imlosi davlat tili me'yorlari asosida ishlab chiqilishi kerak. Davlat iqtisodiy siyosati matnlari nafaqat mutaxassislar, balki oddiy xalq ommasi uchun ham mo'ljallanganligi sababli, ulardagi tilning soddaligi va xalqchilligi ham muhim omildir. Murakkab iqtisodiy jarayonlarni oddiy va ravon tilda ifodalash mahorati iqtisodiy islohotlarning ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishiga xizmat qiladi.

Matnlarni tahrir qilish jarayonida morfologik me'yorlarga, xususan, fe'l shakllarining to'g'ri tanlanishiga e'tibor berish kerak. "Amalga oshirildi", "ta'minlandi", "belgilandi" kabi majhul nisbatdagi fe'llar rasmiy matnlarda asosiy o'rin tutadi va bu iqtisodiy qarorlarning obyektivligini ifodalaydi. Shuningdek, iqtisodiy atamalarning yasalişida "lik", "chilik", "iy" kabi qo'shimchalarning o'rni beqiyos. Masalan, "tadbirkorlik", "raqobatbardoshlik", "iqtisodiy" kabi so'zlar tilimizning yasovchi imkoniyatlari naqadar kengligini ko'rsatadi. Bunday

so‘zlarning noto‘g‘ri qo‘llanishi yoki ularning o‘rniga chet tilidagi muqobillarining asossiz ishlatilishi tilning sofligiga putur yetkazadi. Xulosa qilib aytganda, davlat iqtisodiy siyosati matnlarida o‘zbek tili me‘yorlarini saqlash — bu shunchaki imloviy yoki grammatik talab emas, balki davlat suverenitetining tildagi ifodasi va mamlakat taraqqiyotining muhim poydevoridir. Har bir iqtisodiy hujjat ustida ishlashda tilning lug‘at boyligidan unumli foydalanish, uslubiy izchillikka e‘tibor berish va xalqaro tajribani milliy til an‘analari bilan uyg‘unlashtirish lozim. Faqat shundagina iqtisodiy matnlar ham ilmiy, ham huquqiy, ham lingvistik jihatdan mukammal bo‘ladi va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi. O‘zbek tilining rasmiy-idoraviy uslubini iqtisodiy atamalar bilan boyitish, bu sohadagi xato va kamchiliklarni muntazam tahlil qilish va bartaraf etish davlat tilining nufuzini oshirishga xizmat qiluvchi doimiy vazifadir. Iqtisodiy siyosatning til me‘yorlariga muvofiqligi uning hayotiyligini va ijrosini ta‘minlovchi eng birinchi omil ekanligini unutmazlik lozim. Maqolaning ushbu asosiy qismi iqtisodiy matnlarning til xususiyatlarini keng qamrovli tahlil qilib, til va iqtisodiyot o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ko‘rsatib beradi.

Xulosa: Umumlashtirib aytganda, davlat iqtisodiy siyosatiga oid matnlarda o‘zbek tili me‘yorlarining qo‘llanilishi shunchaki lingvistik hodisa emas, balki mamlakatning siyosiy-huquqiy va iqtisodiy mustaqilligini namoyon etuvchi muhim ijtimoiy omildir. Mazkur maqola doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan ushbu islohotlarni ifodalovchi tilning aniqligi, mantiqiyliigi va xalqchilligiga bog‘liqdir. Davlat tili me‘yorlariga qat‘iy rioya qilingan holda tayyorlangan har qanday hujjat — xoh u xalqaro shartnoma, xoh kichik bir iqtisodiy farmoyish bo‘lsin — jamiyatda huquqiy va iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlovchi asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Iqtisodiy matnlarda uchrayotgan terminologik chalkashliklar, rus yoki ingliz tillaridan asossiz nusxa ko‘chirish (kalka) va jumalarning o‘ta murakkab tuzilishi kabi muammolar nafaqat matnning tushunilishini qiyinlashtiradi, balki iqtisodiy subyektlar o‘rtasida

turli xil noto'g'ri talqinlarga, bu esa o'z navbatida moliyaviy yo'qotishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, iqtisodiy terminologiyani standartlashtirish, "milliy iqtisodiy lug'at" boyligini muntazam ravishda yangilab borish va zamonaviy raqamli iqtisodiyot atamalarini o'zbek tilining ichki qonuniyatlari asosida qabul qilish davlat ahamiyatiga molik vazifa deb qaralishi lozim.

Maqolaning pirovard xulosasi shundan iboratki, iqtisodiy nutq madaniyatini yuksaltirmasdan turib, xalqning iqtisodiy savodxonligini oshirish va xalqaro bozorda milliy manfaatlarimizni to'laqonli himoya qilish mushkul. Davlat iqtisodiy siyosati matnlari o'zining qat'iy uslubi, terminologik barqarorligi va ona tilimizning barcha qoidalariga muvofiqligi bilan boshqa sohalarga namuna bo'lishi shart. Til me'yori — bu iqtisodiy tafakkur sivilizatsiyasining ko'zgusidir. Shunday ekan, har bir iqtisodchi, rahbar va mutaxassis o'z nutqi hamda u tayyorlayotgan hujjatlar orqali nafaqat raqamlar, balki tilimizning ham nufuzi uchun mas'ul ekanini anglab yetishi zarur. Faqatgina til va iqtisodiy mantiq uyg'unlashgan joydagina davlatning strategik maqsadlari jamiyatning har bir a'zosiga tushunarli bo'ladi va kutilgan samarani beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yuldasheva, D. IMPORTANT FEATURES OF TEACHING TOURISM LEXIS AND LITERASY TO INTERNATIONAL STUDENTS. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych., 205.

2. **Mirziyoyev Sh.M.** Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2022. – 416 b.

3. **O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risidagi qonun loyihalari va me'yoriy hujjatlar to'plami (2021-2025 yy. tahlili).**

4. **Dadaboyev H.** O'zbek iqtisodiy terminologiyasi (o'quv-uslubiy qo'llanma). – Toshkent: Universitet, 2021. – 180 b.

5. Юлдашева Д.Б. Развитие лидерских навыков: как стать успешным руководителем / SCIENCE SHINE/ Международный научный журнал ISSN: 3030-377X ISSUE 12, 25.04.2024, 92-97.

6. **Mahmudov N.** Til va madaniyat: ijtimoiy-iqtisodiy aspektlar. – Toshkent: Akademnashr, 2022. – 210 b.

7. **Hoshimov R., Madaminova S.** Iqtisodiy terminlarning izohli lug‘ati (Xalqaro va milliy atamalar tahlili). – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2023. – 320 b.

8. Yuldasheva, D. IMPORTANT FEATURES OF TEACHING TOURISM LEXIS AND LITERASY TO INTERNATIONAL STUDENTS. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych., 205.

9. **Abdurahmonov G‘.** Rasmiy-idoraviy uslubda davlat tili me‘yorlarining qo‘llanilishi. Ilmiy-amaliy qo‘llanma. – Toshkent: Noshir, 2024. – 156 b.

10. **Ziyomov Sh.** Raqamli iqtisodiyot terminlarining o‘zbek tilida shakllanish tamoyillari // O‘zbekiston milliy universiteti xabarлари. – 2025. – №3. – B. 45-52.

11. Yuldasheva, D., & Karshieva, M. (2022, January). PERTINENT TO THE ROLE OF SCIENTIST WOMEN IN THE DEVELOPMENT OF THE SUBJECT UZBEK LINGUISTICS. In Archive of Conferences (pp. 61-62).

12. **Usmonov S.** Iqtisodiy tahlil matnlarida lingvistik modellashtirish muammolari. Monografiya. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2023. – 240 b.

13. IMF. **Uzbekistan: Fiscal Policy and Budget Reform Overview.** – 2023.

14. OECD. **Budgeting and Public Expenditures in Central Asia.** – 2022.